

Asia: VN/30556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (maasta poistaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Diakonissalaitos kiittää mahdollisuudesta lausua aiheesta. Diakonissalaitos on yleishyödyllinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Lähes 160-säätiö tarjoaa yhdessä omistamansa yhteiskunnallisen yrityksen Rinnekotien kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveystalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta saadulla tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia yleishyödyllisen työmme kautta.

Diakonissalaitos on tehnyt maahantulijoiden kanssa töitä yli 30 vuoden ajan. Tällä hetkellä tuemme muun muassa yksin alaikäisinä maahan tulleita nuoria, kidutettuja ja sotatraumatisoituneita, paperittomia ja Itä-Euroopan liikkuvaa väestöä. Toimintaa on sekä Suomessa että lähtömaissa.

Karkottaminen

Diakonissalaitos pitää huolestuttavana, että esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislain useiden pykälien uudistamista siten, että kolmansien maiden kansalaisia, unionin kansalaisia sekä heidän perheenjäseniään koskisi yksi yhtenäinen maastapoistamismenettely, josta säädettäisiin 168 pykälässä keskitetysti. Lakimuutosten tavoitteena on muun muassa tehostaa ja nopeuttaa karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuutta. Karkottamispäätökset voitaisiin esityksen mukaan panna täytäntöön 30 päivän kuluttua tiedoksisaannista, eli valitusajan päättymisen jälkeen. Diakonissalaitos pitää ehdotettua menettelyä kohtuuttomana. Useilla ihmisillä, joita muutos koskee, on kokemusmme mukaan työ- ja/tai opiskelupaikka, vakaita ihmissuhteita ja toimivia verkostoja. Karkottamisen täytäntöönpanokelpoisuuden määrittäminen tehostetulla aikataululla voi olla erityisen kuormittavaa henkilöille, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa, esimerkiksi aiempien vaikeiden kokemusten vuoksi, ja jotka joutuvat lyhyessä ajassa järjestämään jälleen elämäntilanteensa uudelleen. Lisäksi katsomme, että jokaisella tulee olla oikeus odottaa hallinto-oikeuden päätöstä muutoksenhakuprosessissa, jotta oikeus yhdenvertaisesta ja yhteneväisen käytännön mukaisesta käsittelystä toteutuu.

Esityksessä maasta poistamista tehostetaan täsmentämällä, että myös maastapoistamispäätökseen liittyvän valitusprosessin aikana tehty uusi oleskelulupahakemus johtaisi lähtökohtaisesti hakemuksen hylkäämiseen. Lisäksi ehdotetaan sääntelyä, jolla vältettäisiin tarve tehdä moninkertaisia maastapoistamispäätöksiä. Diakonissalaitos on toiminnoissaan kohdannut useita tilanteita, jotka koskevat kolmansien maiden kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä maasta poistamista. Näissä tilanteissa eri oleskelulupaprosesseihin liittyvä ohjeistus ja/tai tieto ei aina ole ajankohtaista tai helposti saatavilla. Tämä koskee sekä hakijoita että heitä tukevia tahoja tai viranomaisia. Nyt kun ulkomaalaislakia uudistetaan laajasti muidenkin muutosesitysten osalta ja epätietoisuus voi monilta osin kasvaa, on tärkeää, että Maahanmuuttovirastossa pystytään neuvomaan hakijoita toimimaan oikein. Mikäli uusintahakemukset estetään, on vähintäänkin lain muutosvaiheessa uhkana, että ihmiset eivät tiedä miten heidän tulee toimia. Tämä puolestaan voi johtaa virheellisiin hakemuksiin.

Ennakollinen maahantulokielto

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi uutena ennakollinen maahantulokielto kansallisen turvallisuuden perusteella. Diakonissalaitos pitää tärkeänä, että Schengen-alueen turvallisuudesta huolehditaan alati muuttuvassa turvallisuusympäristössä ja huomioidaan relevantit riskitekijät. Myös kansalliselta lainsäädännöltä edellytetään muutoksia siten, että se ottaa kantaa maahamme kohdistuviin uhkatekijöihin. On kuitenkin tärkeää, että rajaukset ovat selkeästi perusteltuja eivätkä ne johda liian laajojen oletusten muodostumiseen mahdollisista uhista ilman konkreettisia perusteita. Liioitteluilta vaikuttavat uhkakuvat liittyvät joihinkin ehdotuksessa mainittuihin tapauksiin, kuten henkilöihin, joilla ei ole aiempaa oleskeluhistoriaa Suomessa tai Schengen-alueella, tai tilanteisiin, joissa henkilön oleskelulupa ei ole enää voimassa ja hän on poistunut oma-aloitteisesti alueelta, mutta voidaan olettaa, että hän voisi pyrkiä maahan tulevaisuudessa. Jokaisella maahan pyrkivällä tai oleskeluoikeutta hakevalla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet hakea oleskeluoikeutta lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja maahantulolle asetetut yleiset kriteerit huomioiden.

Muista muutoksista

Diakonissalaitoksen näkemyksen mukaan on hyvä, että rajamenettelyyn määritellään lain 104 c §:n 3 kohdan mukaan kansainvälistä suojelua koskevan kielteisen päätöksen tiedoksiantoajankohta sekä rajamenettelyn päättymisajankohta. Diakonissalaitos haluaa kuitenkin tuoda esiin, että käytännössä tiedoksiantojen toteuttamisessa on aiempina vuosina esiintynyt merkittäviä viiveitä, jotka ovat joissakin tapauksissa kestäneet useita kuukausia tai jopa vuoden. Muutoksen toimeenpano edellyttäisi siis näkemyksemme mukaan mittavia lisäresursseja. Lisäksi esityksessä mainitaan, että ”Rajatarkastusviranomaisen tulisi voida antaa tiedoksi kansainvälistä suojelua koskevat kielteiset päätökset niin rajamenettelyssä kuin muissakin tilanteissa, joissa se on tarkoituksenmukaista.” (s. 32). Näkemyksemme mukaan jokaisella Suomessa oleskelevalla on oikeus saada tiedoksianto häntä koskevista viranomaispäätöksistä kirjallisesti ja tarvittaessa omalla äidinkielellä tulkattuna, ja tämän toteutumisesta on huolehdittava.

Esityksessä ehdotetun oleskelulupakortin ja oleskelukortin tilapäisen haltuunoton osalta pidämme tärkeänä, että jokainen haltuunotto, mahdollinen oleskelun peruuttaminen ja henkilön käännästyminen tapahtuu määriteltyjen lakien ja asetusten mukaisesti. Jokaiselle tulee turvata oikeus saada häntä koskevista päätöksistä kirjallinen ja asianmukainen tiedonanto. Esityksessä mainitaan (s.33), että poliisi on esittänyt, että mahdollisuus oleskelulupakortin tilapäiseen haltuunottoon tulisi säätää myös karkottamisesitysten tekemisen yhteyteen. Maahanmuuttoviraston linjauksen mukaan ulkomaalaislain 59 §:ssä säädetty oleskeluluvan raukeaminen katsotaan tapahtuvan karkottamispäätöksen tekohetkestä lukien, eikä vasta päätöksen tiedoksisaannista tai sen lainvoimaiseksi tulosta. Samalla kun oleskelulupa raukeaa, oleskelulupakortti mitätöityy. Katsomme, että tämän periaatteen tulisi säilyä ennallaan.

Lopuksi

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia muun ohella yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Perustuslain 21 §:ssä säädetään jokaiselle kuuluvasta oikeusturvasta käsittelyn asianmukaisuuteen liittyen. Myös perustuslakivaliokunta on todennut, että perus- ja ihmisoikeusherkässä sääntely-yhteydessä lainvalmistelun yksinomaisena tavoitteena ei tulisi olla vain käsittelyn nopeuttaminen ja tehostaminen. Monet muutoksista liittyvät viranomaisten tehostamistarpeisiin. Diakonissalaitos näkee, että muutosehdotusten ensisijaisena periaatteena tulisi aina tarkastella perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Erityisesti olemme huolissamme lapsen oikeuksien toteutumisesta ja turvaamisesta perheenjäsenen maastapoistamismenettelyssä, joka voi johtaa äkillisiin muutoksiin lapsen elämässä sekä pitkäaikaiseen erossa asumiseen vanhemmista.

Korostamme myös kattavan vaikutusarvioinnin tärkeyttä. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa ei nähdäksemme huomioida riittävän kattavasti eri viranomaisten työmäärän lisääntymistä tai henkilöstöresurssin tarvetta tilanteessa, jossa samanaikaisesti toteutetaan useita mittavia lakimuutoksia.

Tuominen-Hakoila Miinukka
Diakonissalaitos